

ASEMUS - MẠNG LƯỚI BẢO TÀNG Á - ÂU VỚI CÔNG TÁC GIÁO DỤC VỀ DI SẢN

TS. LÊ THỊ THUYẾT HOÀN*

1- Vài nét về ASEMUS

Ra đời năm 2000, ASEMUS (Asia - Europe Museum Network) - mạng lưới bảo tàng Á - Âu hiện có 99 bảo tàng thành viên từ 46 quốc gia thuộc hai châu lục. Việt Nam hiện có 02 bảo tàng là thành viên chính thức của ASEMUS: Bảo tàng Dân tộc học Việt Nam và Bảo tàng Phụ nữ Việt Nam. Mục đích hoạt động cơ bản của mạng lưới bảo tàng này là tăng cường sự hiểu biết lẫn nhau giữa châu Á và châu Âu thông qua các hoạt động văn hóa dựa trên sự liên kết giữa các bảo tàng; đồng thời khuyến khích, tạo điều kiện chia sẻ và sử dụng các sưu tập hiện vật bảo tàng.

Trải qua 12 năm hoạt động tích cực, ASEMUS đã khẳng định được vị thế của mình thông qua hàng loạt dự án có ảnh hưởng tích cực đến việc thiết lập, mở rộng và củng cố mối quan hệ giữa các bảo tàng từ hai châu Á - Âu. Các dự án đó còn có đóng góp tích cực cho việc kết nối và tăng cường sự hiểu biết về các nền văn hóa khác nhau. Có thể kể đến dự án Bản đồ hóa các sưu tập hiện vật châu Á nhằm chia sẻ hệ thống dữ liệu chung của các sưu tập hiện vật xuyên suốt châu Á và châu Âu; Dự án tổ chức trưng bày "A passage to Asia" - "Chuyến đi đến châu Á" giới thiệu khái quát 25 thế kỷ quan hệ giao lưu giữa hai châu bằng những hiện vật của nhiều bảo tàng Á - Âu tại Brussels, Bỉ - năm 2010; hay triển lãm "Self and Others: Portraits from Asia and Europe" - "Bản thân ta và những người khác: Chân dung từ châu Á và châu Âu" được thực hiện từ năm 2003 và giới thiệu ở nhiều nước khác nhau từ thời điểm đó đến năm

2011; Triển lãm "Posing Questions: Being and Image in Asia and Europe" - "Đặt câu hỏi: Sự sống và hình ảnh ở châu Á và châu Âu" tổ chức ở Luân Đôn, Anh Quốc năm 2010...

Có ảnh hưởng rộng lớn hơn và tạo cơ hội cho nhiều bảo tàng thuộc mạng lưới ASEMUS hơn là Chương trình trao đổi cán bộ giáo dục của ASEMUS (ASEMUS Educational Exchange Outreach Program) được khởi động từ năm 2005 và kéo dài đến hết năm 2011. Đặc biệt nhất là trang web giới thiệu những hiện vật tiêu biểu của các bảo tàng Á, Âu (ASEMUS Virtual Collection of Masterpieces - VCM) được lập từ năm 2003, hiện đang giới thiệu hàng ngàn báu vật của 70 bảo tàng thuộc châu Á và châu Âu với đầy đủ hình ảnh, thông tin hiện vật. Trang web này thu hút hàng triệu lượt người truy cập và càng ngày càng khẳng định sức ảnh hưởng của nó trong việc quảng bá cho các bảo tàng thành viên và sức mạnh của mạng lưới mạng Á - Âu.

2- Công tác giáo dục di sản của các bảo tàng thuộc ASEMUS

ASEMUS luôn đề cao vai trò của công tác giáo dục di sản và thực tế, các dự án chú trọng nâng cao năng lực cán bộ và hiệu quả công tác giáo dục di sản đã được triển khai ở nhiều bảo tàng thành viên ASEMUS trong nhiều năm qua. Gần đây nhất, trong 3 ngày từ 13 đến 15 tháng 9 năm 2011, ASEMUS tổ chức hội nghị lần thứ 5 với chủ đề "New and Sustainable Museum Education" - "Giáo dục bảo tàng mới và bền vững" tại Bảo tàng Quốc gia Hàn Quốc. Hội nghị đã hội tụ các nhà quản lý và các cán bộ chuyên môn bảo tàng từ 23 quốc gia khác nhau

* Bảo tàng Phụ nữ Việt Nam

cùng thảo luận, chia sẻ kinh nghiệm công tác giáo dục bảo tàng nhằm mục đích học hỏi lẫn nhau, thúc đẩy sự hợp tác triển khai hoạt động giáo dục bảo tàng; và quan trọng hơn - như lời dẫn của chủ tọa hội nghị - là tạo cơ hội cho mọi người được gặp gỡ, được cập nhật thông tin trên tinh thần hữu nghị giữa các bảo tàng của châu Á và châu Âu. Có thể nói, hội nghị là sự phản ánh đầy đủ và chân thực công tác giáo dục di sản của hệ thống các bảo tàng thành viên ASEMUS.

Bám sát chủ đề “Giáo dục bảo tàng mới và bền vững”, chương trình hội nghị được chia thành bốn phiên họp tập trung vào bốn chuyên đề:

1. Chính sách và chiến lược giáo dục bảo tàng;
2. Giáo dục mọi đối tượng - Bảo tàng và cộng đồng;
3. Khoa học công nghệ và công tác giáo dục bảo tàng;
4. Báo cáo hoạt động của ASEMUS;

Về chuyên đề “Chính sách và chiến lược giáo dục bảo tàng”, hội nghị đã đón nhận phần trình bày thuyết phục của Chủ tịch Ủy ban quốc gia ICOM Hàn Quốc về Lịch sử và tầm nhìn của công tác giáo dục bảo tàng ở Hàn Quốc. Từ thực tiễn việc hoạch định chính sách giáo dục từ rất sớm với sự hỗ trợ đặc lực từ các văn bản luật nhà nước và sự phối hợp chặt chẽ của các cơ quan giáo dục, các bảo tàng ở Hàn Quốc đã đạt được những thành công đáng kể trong việc giáo dục di sản và bảo tàng. Ảnh hưởng của văn hóa Hàn Quốc giờ đây không chỉ bó hẹp ở phạm vi châu Á mà sức lan tỏa vươn tới cả châu Âu, châu Mỹ, châu Phi. Trong Luật giáo dục của Hàn Quốc được sửa đổi nhấn mạnh việc phải giảm thiểu chương trình học trên lớp, tăng cường chương trình học ngoài lớp, mà bảo tàng là một trong những điểm đến đã được lập trình.

Giám đốc điều hành của Học viện Bảo tàng quốc tế ở Đan Mạch cũng có phần trình bày khẳng định mục đích của giáo dục bảo tàng cần bám sát Tuyên bố về đa dạng văn hóa của ICOM được thông qua tại Hội nghị ICOM ở Thượng Hải năm 2010. Ông cũng đưa ra hàng loạt văn bản là hành lang pháp lý cho việc triển khai công tác giáo dục, đặc biệt là giáo dục bền vững với chính sách đào tạo đội ngũ làm công

tác giáo dục, chính sách chia sẻ thông tin hiện vật bảo tàng.

Một thực tế được chia sẻ tại Hội nghị là: trong khi hầu hết các bảo tàng ở các quốc gia châu Âu và ở Hàn Quốc, Nhật Bản, Singapore... đều sớm có chính sách giáo dục rõ ràng, phù hợp với tôn chỉ hoạt động của ICOM và các chính sách giáo dục quốc gia thì vẫn còn một số bảo tàng chưa có chính sách giáo dục, hoặc có nhưng chưa thực sự phát huy được hiệu quả.

Trong chuyên đề “Giáo dục mọi đối tượng - Bảo tàng và cộng đồng”, Hội nghị đã lắng nghe phần trình bày về thực tiễn công tác giáo dục của các bảo tàng đến từ Hàn Quốc, Việt Nam, Lào, Italia, Úc, Nga. Các thành viên tham dự hội nghị đưa ra câu hỏi và thảo luận sôi nổi về các chương trình giáo dục, nhất là chương trình giáo dục có sự tham gia của cộng đồng và thể hiện vai trò phản biện xã hội của bảo tàng. Kinh nghiệm thu hút sự quan tâm của công chúng, của các tổ chức phi chính phủ đối với hoạt động của bảo tàng để không chỉ có thêm kinh phí cho các hoạt động và cao hơn là mở rộng tầm ảnh hưởng của bảo tàng được đưa ra thảo luận trên quan điểm: Không có một mẫu hình tốt nhất cho mọi bảo tàng mà tùy thuộc vào lịch sử hình thành, vào nội dung, vào điều kiện thực tiễn hoạt động để mỗi bảo tàng chất lọc kinh nghiệm quý từ các bảo tàng bạn nhằm xây dựng chương trình giáo dục phù hợp nhất cho mình.

Chuyên đề này được thảo luận thú vị hơn khi có phần trình bày của Bảo tàng Nghệ thuật phương Đông ở Nga; Bảo tàng Nghệ thuật Trung Hoa ở Italia khẳng định mạnh mẽ thêm lịch sử mối quan hệ dài lâu giữa hai châu lục, đồng thời chia sẻ cách nhìn nhận và trưng bày văn hóa châu Á tới người châu Âu.

Chuyên đề “Khoa học công nghệ và công tác giáo dục bảo tàng” là một chuyên đề tuy không mới mẻ nhưng thu hút sự chú ý đặc biệt của các bảo tàng thành viên, bởi lẽ hầu hết các bảo tàng đều nhận thấy nhu cầu cần thiết phải áp dụng khoa học công nghệ vào hoạt động giáo dục bảo tàng. Các bảo tàng thành viên ASEMUS đạt được thành công vượt trội trong việc kết hợp hài hòa khoa học công nghệ vào công tác giáo dục là: Bảo tàng Tropic, Hà Lan - một trong những bảo tàng trẻ em nổi tiếng nhất thế giới; Bảo tàng Làng nghề Ấn Độ, Bảo

tàng Quốc gia Philippin; Bảo tàng Nghệ thuật Nhật Bản ở Ba Lan... Hội thảo cũng lắng nghe phần giới thiệu một số trang web tiện ích cho hệ thống bảo tàng toàn cầu và trao đổi kinh nghiệm về việc chia sẻ thông tin trên những trang web chuyên ngành.

Chuyên đề cuối cùng “Báo cáo hoạt động của ASEMUS” do các thành viên Ban Điều hành ASEMUS trình bày đã đưa ra một bức tranh toàn cảnh về hoạt động của các bảo tàng thành viên ASEMUS trong hai năm kể từ hội nghị lần thứ 4 tổ chức ở Paris (tại Musée du quai Branly) năm 2010. Thông tin cập nhật nổi bật nhất là hoạt động và hiệu quả hoạt động của trang web ASEMUS; cập nhật thông tin về trang web giới thiệu báu vật của các bảo tàng thành viên - VCM; thông tin về dự án trang web giáo dục “Con đường tơ lụa” do một số bảo tàng thành viên phối hợp xây dựng sẽ sớm được đưa vào sử dụng trong năm 2012. Trang web này dành cho mọi cá nhân và trường học sử dụng để kết nối, đặt câu hỏi và trao đổi thông tin.

Các phần trình bày và trao đổi tại Hội nghị đưa ra những số liệu, những minh họa rõ ràng về sự đa dạng của hoạt động giáo dục mà các bảo tàng ASEMUS đã áp dụng để đưa bảo tàng đến gần hơn với công chúng, nâng cao vị thế của bảo tàng trong thiết chế văn hóa của một quốc gia. Hoạt động giáo dục không chỉ là nhiệm vụ của các cán bộ giáo dục với những hình thức phổ biến như:

- Thuyết minh (bằng nhiều hình thức khác nhau: cán bộ, audio guide, video...);
- Thuyết trình, sử dụng các tài liệu truyền thông (dưới dạng in ấn, web, phương tiện cầm ứng...);
- Các triển lãm chuyên đề, triển lãm lưu động;
- Tổ chức sự kiện;
- Các hoạt động hướng tới cộng đồng;

Hoạt động giáo dục ngày nay đã mở rộng phạm vi hơn từ khâu thiết kế ý tưởng nội dung, hình thức của một bảo tàng. Điều đó có nghĩa công tác giáo dục thuộc nhiệm vụ của tất cả các cán bộ bảo tàng. Hoạt động giáo dục bảo tàng cũng đã tiến xa hơn để phù hợp với sự phát triển của khoa học công nghệ. Tuy nhiên, công tác giáo dục của bảo tàng khó có thể đạt được thành công nếu như không có chính sách, chiến lược và lộ trình rõ ràng. Kinh nghiệm trong công

tác giáo dục của các bảo tàng thành viên ASEMUS cho thấy, các yếu tố cơ bản quyết định thành công của các chương trình giáo dục là:

- Xây dựng chính sách giáo dục phù hợp;
- Không ngừng nâng cao năng lực cán bộ;
- Có sự phối kết hợp chặt chẽ từ khâu xây dựng bảo tàng;
- Phát triển các chương trình giáo dục trên cơ sở điều tra, khảo sát thực tiễn kỹ càng;
- Thường xuyên tiếp nhận, xử lý thông tin phản hồi để cải thiện các chương trình giáo dục;
- Ứng dụng khoa học công nghệ phải căn cứ trên nhu cầu của khách, có sự tham gia xuyên suốt của các cán bộ chuyên môn có liên quan;
- Mở rộng sự hợp tác giữa các bảo tàng với nhau, giữa bảo tàng với cộng đồng, giữa bảo tàng với các cơ quan khác;

Một yếu tố được nhiều bảo tàng thành viên ASEMUS đồng tình là: giống như bất kỳ lĩnh vực nào khác, công tác giáo dục bảo tàng cũng có những rủi ro nhất định. Chấp nhận thử thách và không ngừng sáng tạo, bắt đầu từ bước thấp nhất với những hiệu quả nhỏ nhất sẽ là tiền đề vững chắc cho thành công.

Cũng trong thời gian diễn ra Hội nghị, Ban điều hành của mạng lưới bảo tàng Á - Âu (ASEMUS) đã họp để hoạch định chiến lược hoạt động ngắn hạn, dài hạn cho tổ chức này. Trong chiến lược đó, việc nâng cao hiệu quả công tác giáo dục bảo tàng vẫn là một trong những vấn đề ưu tiên và chắc chắn các bảo tàng thành viên của ASEMUS sẽ có nhiều cơ hội tiếp cận với các chương trình đào tạo do mạng lưới bảo tàng Á - Âu tổ chức. ASEMUS cũng sẽ tiếp tục thúc đẩy quan hệ hợp tác song phương, đa phương giữa các bảo tàng thành viên. Trước mắt, 99 bảo tàng thành viên ASEMUS đang chung tay xây dựng thư mục các tiêu chí quản lý báu vật cho trang web giới thiệu hiện vật tiêu biểu của các bảo tàng Á - Âu (ASEMUS Virtual Collection of Masterpieces - VCM). Đây sẽ là cơ sở quan trọng cho việc trao đổi thông tin và giới thiệu hiện vật bảo tàng tới đông đảo công chúng. Hoạt động của các bảo tàng thành viên ASEMUS trong đó có công tác giáo dục di sản sẽ thường xuyên được cập nhật trên trang web <http://asemus.museum/>.